

TRYGGHET FOR HVEM?

Om militære klimautslipp, krig som forretningsidé
og veier til fred

Åse Møller-Hansen

TRYGGHET FOR HVEM?

Innhold:

Introduksjon	5
DEL 1:	
Militarismen ødelegger klima og miljø	8
Luft	9
Vann	15
Jord	20
Militær ressursløsning	25
DEL 2:	
Hindringer for nedrustning og demilitarisering	27
Krigsindustrien	28
Media	33
Doksa og patriarkatet	36
Det økonomiske systemet	37
NATO	38
DEL 3:	
Veier til fred	39
Utopier	40
FN	41
Bedre strukturer for fred	46
En høyere lov	51

Forsidebilde: AFK "Hug the World"
Foto: Øistein Jakobsen, StreetArt Bergen
Korrektur: Camilla Hansen
Layout: OK Kontor

ISBN: 978-82-303-4344-9

Bergen 2019

Finansiert av Women's International League for
Peace and Freedom (WILPF) og Fredsstiftelsen

Introduksjon

«Krigen begynner i menneskets sinn, og derfor er det i menneskenes sinn at freden må bygges.»

Unesco

Dette heftet handler om hvordan krig og militarisme bidrar til å undergrave klimaavtaler og FNs bærekraftsmål, og forslag til hva som kan gjøres for å snu denne utviklingen.

Alle kriger er en krig mot barn – og også mot kloden og klimaet, de unges livsgrunnlag. For å nå klimamålene er det helt nødvendig å utfordre militarismen. Vi vet at vår livsstil, levemåte og vårt forbruk av fossilt brensel bidrar til systematisk ødeleggelse av økosystemene. Den militære sløsingen med olje og ressurser er det få som nevner.

Opprustning og krig får enorme ressurser og høy prioritet, mens miljøhensyn og menneskelig sikkerhet blir nedprioritert. I følge beregninger står verdens forsvar for 13,5 prosent av de globale klimautslippene.¹

Krigsindustrien har sitt eget destruktive kretsløp. Daglig pines store mengder ressurser ut av jorden; metaller, mineraler og olje. Ren og reprodutiv natur ødelegges for å skaffe råmaterialer til

¹ <https://www.bt.no/btmeninger/debatt/i/b5QQyv/Gloym-flyskam-Ta-ansvar>. 20. mai 2019

krigsmaskiner, ammunisjon, atomprogram og drivstoff. Urfolks områder og allmenninger på alle kontinent ødelegges for å bore ut olje, uran og sjeldne jordarter. Det som engang var fruktbar og levende natur transformeres til drivhusgasser, miljøgifter og skrap. Miljøødeleggelsene skjer i fredstid og i krig, fra produksjon, øvelser og militærbaser verden rundt, hver eneste dag.

75 til 80 prosent av verdens kjente oljereserver må forbli i jorden hvis vi skal redde klimaet. Hvor mye av den tilgjengelige oljen er vi villig til å gi til verdens forsvar? USAs forsvar bruker mest olje av alle, rundt 17 milliarder liter hvert år.^{2 3}

De siste årene har de 29 NATO-landene økt omfanget av krigsøvelser i Russlands grenseland. I tillegg har Russland sine krigsøvelser. De samme landene er involvert i krig og konflikt i andre deler av verden. Dette spillet om makt og nasjonal sikkerhet bidrar ikke bare til økt konflikt og usikkerhet, men også til å forsterke og framskynde klimakrisen.

Krigsøvelser og utenlandske baser er viktig for sikkerheten, hevder politikere og presse. Men er det ikke klimakrisen, nedbrytingen av økosystemer og verdens 14 900 atomvåpen som er de store og felles sikkerhetstruslene i vår tid? Vi trenger en offentlig diskusjon om hva som gir sikkerhet – ikke for det enkelte land, men for menneskeheten og kloden som helhet. Vi trenger sikkerhet i forhold til klimaet og bevaring av økosystemene, for tilgang til rent vann og mat for jordens beboere.

Et tradisjonelt sikkerhetsbegrep har ingen løsninger på disse utfordringene. Tvert i mot: Det er synonymt med evig opprustning, våpenkappløp og nye kriger. Det henger tett sammen med de militærindustrielle mediekompleksene som er avhengig av evig krig.

De store militære klimautslippene er et paradoks. Mandatet til nasjonale forsvar er å ivareta nasjonal sikkerhet, men resultatet er ødeleggende for den globale sikkerheten, og dermed for alle lands nasjonale sikkerhet. Vi deler denne kloden. Varig sikkerhet må bygges sammen med «fienden», gjennom samarbeid om felles mål.

2 Energy and the military Convergence of Security, economic and. Environmental decisionmaking. University of Cambridge EPRG working paper 1717

3 Barry Sanders. The green zone, environmental costs of militarism. 2009

Å ruste ned vil være et av mange nødvendige grep for å halvere globale klimagassutslipp innen 2030. Ressurser som i dag brukes på krig og avskrekking, trengs for det grønne skiftet og til å sikre alle mennesker et minstemål av livskvalitet.

Finnes det politisk vilje, så finnes det løsninger. FN, fredsforskere, filmskapere, kunstnere, jurister, religiøse og politiske grupper og vanlige engasjerte mennesker har lagt ned mye og kreativt arbeid i å fremme alternativer til krig og militarisme. Dette er tilgjengelig for alle.

Å støtte status quo er å undergrave klimaavtalene.

Våre politikere er våre tillitsvalgte, og IKFF/WILPF forventer at politikerne øker ambisjonene og gjør alt som skal til for å nå klimamålene. Å bruke verktøykassen for fredelig konfliktløsning må bli en del av dette arbeidet.

I første del av heftet vises eksempler på militær forurensning knyttet til luft, vann og jord. Eksemplene er langt fra uttømmende og hovedsakelig knyttet til NATO-landene og Russland. Hensikten er ikke å demonisere enkeltland, men å vise hvordan utemmet militarisme er i konflikt med klimamål og universell sikkerhet.

Når det gjelder miljøødeleggelse i pågående kriger, så viser vi til Conflict and Environment Observatory (CEOBS) i Manchester og Pax for Peace i Nederland som gjør mye viktig arbeid.⁴

Del to beskriver noen av de store hindringene for nedrustning og fred i vår tid, og del tre peker på bærekraftig sikkerhet og andre løsninger å orientere seg mot.

Hvis vi skal vinne klimakampen, må land som i dag er «fiender» begynne å samarbeide. Norge forvalter verdens mest prestisjefylte fredspris. Vi er et rikt land. Framfor å være en strategisk base i et geopolitiske spill om makt, bør vi ta et klart standpunkt for fred og vise veier til nedrustning og demilitarisering.

Dette er ikke et vitenskapelig dokument, men et innlegg i en fraværende diskusjon om militære ødeleggelse av klima og miljø og om hva som gir oss sikkerhet.

4 <https://www.paxforpeace.nl>. og <https://ceobs.org>

DEL 1: Militarismen ødelegger klima og miljø

«Miljøet har lenge vært et stille offer for krig og væpnet konflikt. Fra forurensning av land og avskoging til plyndring av naturressurser og kollaps i økosystemer, er miljøkonsekvensene av krig ofte omfattende og ødeleggende.»

Ban Ki-moon, FNs generalsekretær

Oljebranner farger himmelen svart. Beitende sauer utenfor Mosul
Foto: Maya Alleruzzo/AP

Luft

«Hvis vi skal vinne klimasaken, må vi være sikre på at vi teller alle utslipp og ikke gir unntak for forskjellige områder som militære karbonutslipp fordi det er politisk upassende. Atmosfæren teller selvsagt også de militære utslippene. Derfor må vi også gjøre det.»

Stephen Kretzmann, Director of Oil Change International

Klimavitenskapen er tydelig: Vi må redusere utslippene snarest – særlig utslippene fra fossil energi.

Globale CO₂-utslipp fortsetter å øke. I 2017 var utslippene på 36,2 milliarder tonn CO₂. I tillegg kom fem milliarder tonn fra avskoging og andre menneskeskapte naturinngrep,⁵ som bygging av veier, flyplasser, gruver, fabrikker, militæranlegg m.m.

Vi har i alt 580 milliarder tonn CO₂ å fordele fra nå av og i all framtid, for å ha 50 prosent sjanse for å holde oss under 1,5 graders-taket. For å ha 66 prosent sjanse for å ikke overstige 1,5 grader, er utslippsgrensen 420 milliarder tonn CO₂.⁶ Med den gjeldende vekstpolitikken er vi på vei mot å slippe ut over 2000 milliarder tonn innen år 2100.

Utslippene av klimagasser i Norge fortsetter å øke og var på nesten 53 millioner tonn CO₂-ekvivalenter⁷ i 2018, 200 000 tonn mer enn i 2017. Med dagens politikk er vi ikke i nærheten av å halvere utslippene innen 2030. For mange er tålmodigheten slutt. Når dette skrives, demonstrerer ungdommer over hele verden. 15. mars 2019 var det skolestreik for klimaet 2083 steder i 125 land.

5 Tyndall Centre for Climate Change Research

6 <https://www.carbonbrief.org/analysis-why-the-ippc1-5c-report-expanded-the-carbon-budget>.

7 CO₂-ekvivalent er en enhet som brukes i klimagassregnskap. Enheten tilsvarer den effekten en gitt mengde drivhusgasser har på den globale oppvarminga over en gitt tidsperiode (som regel 100 år).

Militære CO2-utslipp

At militære utslipp har vært holdt utenfor rapportering og nasjonale utslippsmål stammer fra FNs klimaforhandlinger i Kyoto i 1997, hvor USA klarte å holde militære klimautslipp utenfor forhandlingene.

Som USAs delegasjonsleder Stuart Eizenstadt, uttalte etter Kyoto-forhandlingene:

«Vi jobbet hardt sammen med forsvarsdepartementet og militæret både før og under Kyoto for å beskytte USAs unike posisjon som verdens eneste supermakt med globalt militært ansvar. Vi oppnådde alt vi planla som nødvendig for å beskytte militære operasjoner og vår nasjonale sikkerhet.»⁸

Selv om USA aldri ratifiserte Kyoto-protokollen, ble unntaket for militæret gjeldende for alle signaturlandene. Det eksplisitte unntaket ble fjernet i Paris-avtalen i 2015, men det er fortsatt ingen krav om å redusere militære klimautslipp. Forsvarssektoren inngår i de nasjonale målene om utslippsreduksjoner, men det vises forståelse for et visst hemmelighold.

The Guardian siterte i 2015 amerikanske tjenestemenn som sa at Paris-avtalen ikke inneholder bestemmelser som forplikter militæret på noen som helst måter.⁹ Avtalen lar nasjonene selv bestemme hvilke sektorer som skal gjøre utslippskutt før 2030.

Det amerikanske forsvaret slipper ut mer enn 70 millioner tonn CO2-ekv. pr år (2014). Tallet utelater amerikanske militærbaser i utlandet, strategiske flåter og områder klassifisert som amerikanske sikkerhetsinteresser.¹⁰

Det norske forsvarets utslipp var på 301 000 tonn CO2 ekv.¹¹ i 2018. Forsvaret hadde i 2010 som mål å redusere utslippene til rundt 215 000 tonn klimagasser i 2020.¹²

B52 bombefly på tokt. Foto: Tim Felce (Airwolfhound). Wikimedia commons

8 World Beyond War Webinar, How war threatens the environment: presentation by Tamara Lorincz

9 The Guardian 14.12.2015. Pentagon to lose emissions exemption under Paris climate deal.

10 The Guardian 14.12.2015. Pentagon to lose emissions exemption under Paris climate deal

11 Forsvarssektorens miljø- og klimaregnskap for 2018

12 <https://www.tu.no/artikler/her-er-en-fjerdedel-av-forsvarets-utslipp/241872>

Under NATO-øvelsen Trident Juncture i 2018 var Norge vertsland for over 50 000 soldater fra 29 NATO-land, samt partnerlandene Sverige og Finland fra midten av august til slutten av desember. Soldater, 10 000 militære kjøretøy, 250 fly, 70 skip og annet utstyr ankom via sivile og militære havner og flyplasser fra Borg havn i sør til Andøya i nord.¹³ Utslipp knyttet til alliert aktivitet under NATO-øvelsen Trident Juncture er ikke inkludert i det norske forsvarrets klimaregnskap.¹⁴

Forsvarets logistikkorganisasjon har oppgitt at det ble sluppet ut 73 530 tonn CO₂-ekv. fra land- og luftaktivitet under øvelsen. Dette er utslipp fra drivstoff levert ut i Norge.

Vi vet lite om utslipp fra norsk deltakelse i krig og krigsøvinger i andre land, men krig «out of area», dvs. internasjonale operasjoner som krever lange transporter av krigsmateriell, drivstoff, tropper og forsyninger til basene, sluker mye fossilt brensel. Under kriger i varme land brukes vanligvis oljedrevne aggregater for å avkjøle computerrom, vann, mat, brakker og telt. Norges 500 soldater i ISAF-styrken (International Security Force Afghanistan) brukte 2,6 millioner liter diesel i 2009 for å drive sine aggregater.¹⁵ Det brukes også store mengder engangsbatterier.

F16-fly bruker 3252 liter drivstoff på en time. I mars 2019 fløy fem amerikanske B52-bombefly over Nordsjøen flankert av norske F16-fly. Bombeflyene gjennomførte en styrkedemonstrasjon langs Russlands grenser i Barentshavet og Østersjøen. Fra historien vet vi at en misforståelse, feilberegning eller bevisst provokasjon kan utløse en alvorlig krise, i verste fall krig. B52 som kan frakte atomvåpen bruker 12833 liter drivstoff i timen og bidrar på den måten til den globale oppvarmingen.¹⁶

Skal man beregne militarismens miljøkostnader, må man også ta med utslipp fra krigsindustrien: produksjon av kampfly, tanks,

krigsskip, helikopter, missiler og ammunisjon. Utvinning av malm og metallindustri i seg selv krever store mengder energi og landarealer. 71 prosent av verdens stålindustri er basert på kullkraft.¹⁷

Utslipp fra krig

Under krig går det meste ut av kontroll. Klimautslippene akselererer. Oljelager, våpenlager og drivstofftransport er strategiske bombemål sammen med flyplasser og kjemiske fabrikker. Mengder med CO₂ og giftige partikler går ut i atmosfæren. Under Gulfkrigen i 1991 ble flere hundre oljebrønner i Kuwait satt i brann av irakiske soldater på retrett. Svart og giftig røyk forurenset luften i nesten et år.

Under Irak-krigen fra 2003 til 2007, ble det sluppet ut 141 millioner tonn CO₂, skriver Oil Change International i rapporten *A climate of war*. Rapporten hevder at USAs pengebruk under Irak-krigen kunne dekket alle globale investeringer i fornybar energi i perioden fram til 2030.¹⁸ Krigen har vært en katastrofe for mennesker, samfunn og miljø.

Tamara Lorincz fra Canadian Voice of Women for Peace har lenge jobbet med militarismens kostnader for miljøet. På et webinar i regi av den amerikanske fredsorganisasjonen World BEYOND War viste hun at canadiske tankfly, såkalte *Polaris Aerial Refuelers (flyvende bensinstasjoner)*, alene leverte 35 millioner liter jetbensin til den USA-ledede koalisjonens luftangrep under *Inherent resolve* i Syria og Irak fra oktober 2014 til februar 2016. Canada var et av 30 land, som deltok i den amerikanskledede koalisjonen som gjennomførte 29 800 luftangrep i Syria og Irak fra 2014 til 2018.¹⁹

Slaget om Mosul i 2017 førte til voldsom forurensning etter at flyktende IS-soldater satte fyr på 19 oljebrønner. IS har brukt «den brente jords taktikk» og har ødelagt oljeledninger og forgiftet brøn-

13 Forsvarssektorens miljø- og klimaregnskap for 2018

14 <https://www.ffi.no/no/Rapporter/19-00520.pdf>

15 Her er en fjerdedel av Forsvarets utslipp. Teknisk ukeblad 1.nov 2010

16 https://www.ipcc-nggip.iges.or.jp/public/2006gl/pdf/2_Volume2/V2_3_Ch3_Mobile_Combustion.pdf

17 <https://www.worldcoal.org/coal/uses-coal/how-steel-produced>

18 Oilchange international: A climate of war. The war in Iraq and global warming. 2008

19 Airwars.org

ner under tilbaketrekning.²⁰ Alle partene i Syria-krigen har krenket menneskerettigheter og bidratt til å ødelegge miljø og infrastruktur.

Også borgerkrigen i Ukraina har ført til giftige utslipp og mye forurensning, med militære ødeleggelser i Donbass, en region som har mye tungindustri og store lager av industriavfall. Dette har sannsynligvis forårsaket betydelig land-, vann- og jordforurensning som utgjør risiko for menneskers helse, levebrød og økosystemer. CEOPS, Conflict and environment observatory har skrevet om dette.²¹

Atomtrusselen

Atomvåpen er en av de alvorligste truslene menneskeheten og miljøet står ovenfor. Atomangrepene på Hiroshima og Nagasaki i 1945 tok livet av 230 000 mennesker. Mange døde umiddelbart, andre av langsiktige skader. En såkalt «begrenset atomkrig» (hvor mindre enn en prosent av verdens atomvåpen brukes) kan drepe mange titalls millioner mennesker og skade like mange. Sot og støv høyt oppe i atmosfæren, fra sprengningene kan stenge solen ute, noe som vil senke temperaturen på jordoverflaten, med redusert vekst av matplanter og utbredt matmangel til følge.²²

Radioaktiv forurensning av atomvåpen har forurenset luft, jord og vann og ødelagt helsen for tusenvis av mennesker. De fleste prøvesprengningene har funnet sted i områder bebodd av urbefolkninger, som på øyer i Stillehavet, Kasakhstan, Novaja Semlja i Russland, aboriginer-områder i Australia og steppeland for uigurer og nomader i grenseområdet Kina-Russland-Mongolia samt Nevadaørkenen i USA.

20 Pax for Peace report 2017: Living under a black sky

21 ceobs.org

22 <http://laromkarnvapen.se>

Vann

Alt liv på jorden er avhengig av vann, men hav, elver og drikkevannskilder er under press. Store utslipp av drivhusgasser varmer havet opp fortere enn det man tidligere antok, med konsekvenser for verdens korallrev og annet liv i havet.

Havet har lenge vært brukt som avfallsplass for våpen og militære installasjoner. Verdens atommakter har alle lager med radioaktivt avfall som må sikres i 100 000 år eller mer, en giftig arv til yngre generasjoner, som må håndtere avfallet og kostnadene. Mye radioaktivt avfall er dumpet i havet eller har havnet der ved uhell.

Barentshavet

En mengde radioaktivt avfall ble i sovjettiden dumpet på sjøen i Barentshavet og Karahavet. Flere tusen containere med radioaktivt avfall, 19 skip med radioaktivt avfall, fem reaktorseksjoner fra atomubåter og tre atomdrevne ubåter med brensel er noe av det som har havnet på havets bunn.²³

Norge og Skandinavia

I Skagerak mellom Arendal og vestkysten av Sverige ble det dumpet om lag 150 000 tonn kjemisk ammunisjon etter andre verdenskrig. Bomber og granater med sennepsgass, sarin og andre kjemiske gifter ligger på havbunnen. Høye nivåer av arsenikk er konstatert ved vrakene, i et område hvor det tråles etter fisk og reker.

I Østersjøen ble det dumpet rundt 50 000 tonn kjemisk ammunisjon og 200.000 tonn konvensjonell ammunisjon fra første og andre verdenskrig. Flere fiskere har fått alvorlige skader etter å ha fått sennepsgass i fiskeredskapene. Gassen er tyngre enn vann og kan omdannes til klumper med sennepsgass, som kan feste seg til fiskeredskaper.²⁴

23 Dagsavisen 28. august 2012 Atomkirkegård utenfor Norge vokser

24 Wikipedia Kjemiske stridsmidler i Skagerrak

Ubåt med kvikksølv i lasten

Utenfor Fedje i Hordaland ligger en tysk ubåt med 65 tonn kvikksølv i lasten. Den 88 meter lange båten ligger på 150 meters dyp og utgjør en stor fare for liv og miljø i nærområdene. Norske myndigheter har brukt 140 millioner kroner på å utrede problemet. Fortsatt er det uenighet om vraket skal tildekkes eller om beholderne skal tas opp.

Uhell i nyere tid

At uhell med store konsekvenser kan skje i vår tid viser Helge Ingstad-forliset i 2019. I 2017 var flere amerikanske krigsskip involvert i skipskollisjoner i Sørøst-Asia. I alt 17 marinesoldater mistet livet.

Den russiske atomubåten Komsomolets sank i Norskehavet i 1989 etter en brann i styrerommet. Ubåten ligger nå på 1680 meters dyp, sørvest for Bjørnøya, med to atomstridshoder om bord. Av mannskapet på 69 omkom 42 personer i ulykken. Det har vært utslipp av radioaktivitet fra reaktoren, og ubåten har store skader.²⁵ Den russiske atomdrevne ubåten Kursk sank i Barentshavet i august 2000 med et mannskap på 118 etter en innvendig eksplosjon.

Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet peker på faren knyttet med stadig flere atomubåter i norske farvann, i en rapport 2018/10:

«Det har vært en betydelig økning i antall anløp av allierte militære reaktordrevne fartøy til norske farvann. Fra 10-15 anløp i året for noen år siden, mottar Norge nå 30-40 anløp i året av franske, britiske og amerikanske reaktordrevne ubåter.... Det siste året har det vært betydelig flere anløp til farvann utenfor Tromsø enn til Haakonvern. Forsvaret arbeider med å etablere en ny havn for anløp av reaktor-drevne fartøy i nord. Økningen i anløpene til Norge medfører en økt risiko for at Norge kan bli berørt av en større eller mindre hendelse i et reaktordrevet fartøy. Grunnstøting, kollisjon, lekkasje, brann eller alvorlig reaktorhvari vil kreve håndtering fra norske myndigheter.»

Økt utenlandsk militær aktivitet langs norskekysten gjør oss ikke tryggere.

25 Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet: <https://www.dsa.no/filer/ded-25d81ac.pdf>

Militærbaser

USA har rundt 800 utenlandske baser, mens Russland har rundt 25, de fleste i tidligere sovjetstater. Militærbaser er blant verdens mest forurensede steder. Bruk av store mengder kjemikalier forurenser marint miljø, grunnvann og drikkevannskilder. Komponenter fra jet- og rakettdrivstoff er blant miljøgiftene.

Nedenfor viser vi miljøkonsekvenser fra militærbaser i fire land:

USA

Det amerikanske miljødirektoratet EPA anslår at 800 av de 1100 mest forurensede områdene i USA, er militære øvelsesområder. På Camp Lejeune på østkysten av USA ble flere hundre tusen mennesker eksponert for kreftfremkallende stoffer og andre kjemikalier i drikkevannet.²⁶

Alaska har mange militærbaser. I 1982 døde flere tusen ender, gjess og svaner ved Eagle falls i Alaska av vann forgiftet med hvitt fosfor som lekket fra nærliggende baser.

Filippinene

Etter at Pentagon la ned to baser på Filippinene i 1992, ble det oppdaget at de hadde dumpet tonnevis med giftig avfall på land, i elver og på søppelfyllinger uten å ha varslet den filippinske regjeringen. Da filippinske myndigheter i år 2000 ba om hjelp til å rense området, var svaret at amerikanske lover ikke tillater å bruke penger på dette.²⁷ USA har ingen miljøregulering for basene utenfor USA, og Pentagon bruker ikke ressurser på å fjerne giftig avfall fra disse basene.

Sør-Korea

Den sørafrikanske filmskaperen Mark Kaplan sin prisbelønte film *Village vs Empire* handler om byen Gangjeong på Jeju island i Sør Korea. I ti år har innbyggerne kjempet en ikkevoldelig kamp

26 John Hamilton (2016) Contamination at U.S. Military Bases: Profiles and Responses: https://www-cdn.law.stanford.edu/wp-content/uploads/2017/01/hamilton_0.pdf

27 Barry Sanders: The Green Zone. Environmental costs of militarism

Jeju Island, Sør-Korea

mot det amerikanske imperiets etablering av en stor marinebase på deres hellige grunn. Innbyggerne har prøvd å stanse anleggsarbeidet ved å lenke seg fast foran anleggsmaskiner, og religiøse ledere har holdt daglige messer mot ødeleggelsene. Bygging av marinebasen har ødelagt havbunnen langs land, og forurenset vannet i et område hvor kvinnene har dykket etter skjell og blekk-sprut i generasjoner.

Japan

På den japanske øyen Okinawa har det i mange år vært store demonstrasjoner mot de amerikanske basene. Området i Okinawa har et rikt biomangfold. Utrydningstruede havskilpadder legger egg på strendene, og det finnes sjeldne koraller. Folk i området opplever en sterk konflikt mellom amerikanske militære interesser og det lokale behovet for å verne biomangfoldet.

Japan Times skrev i 2016 at forurensning av lokale drikkevannskilder nær USA sin Kadena Air Base er et resultat av mange uhell og dårlige sikkerhetsrutiner.²⁸

I 2014 ble det gravd fram 61 rustne tønner på et fraflyttet militært område i Okinawa. Tønnene inneholdt bestanddeler i Agent orange. Halvparten av tønnene var merket Dow Chemical Company, som produserte Agent Orange til det amerikanske militæret.

28 Commondreams.org: New Docs Link Polluted Drinking Water Supply to Massive US Military Base

Amerikanske soldater var stasjonert på basen under Vietnamkrigen, og mange ble alvorlig syke av Agent Orange.

Produksjon av uran til atomvåpen, eksempler fra USA

Utvinning av uran har skapt alvorlige miljøproblemer i mange land, særlig i urfolkområder.

I Navajo-nasjonen som strekker seg gjennom Utah, New Mexico og Arizona sørvest i USA finnes det mer enn 500 forlatte urangruver. Fra 1944 til 1986 ble det utvunnet 4 millioner tonn uran i området til produksjon av atomvåpen. Drikkevannskilder er varig og alvorlig forurenset av uran, noe som har ført til stor utbredelse av helseskader. Mange har mistet livet på grunn av kreft og nyreskader knyttet til uranforurensning.

Barn i området blir født med spor av uran i kroppen. I følge det amerikanske miljøvernmyndigheten (EPA) mangler flere tusen mennesker i området trygt drikkevann.²⁹ Så lenge det utvinnes uran til våpen eller atomkraft, vil det radioaktive stoffet være en potensiell fare for utallige generasjoner av våre etterkommere.

Hope + trauma in a poisoned land. Veggmaleri i Phoenix, Arizona, av kunstneren Jetsonorama

29 Hyperallergic.com Navajo Nation Artists Respond to the Threat of Uranium Radiation

Jord

War without end

Irak, november 2000

How many miles to Babylon?

Along an Ancient road, well worn,

Soft winds blows poison winds, unseen.

No taste or smell, a cancer upon

the final victim, not yet born.

War without end, Obscene!

Michael Grayer

Miljøtragedie i Irak

Flere tiår med sanksjoner og krig har skapt en miljøtragedie i Irak. Områdene rundt Eufrat og Tigris er en del av den *fruktbare halvmånen*, et rikt og frodig jordbruksland, kjent for stor eksport av korn, dadler og belgfrukter.

I dag er Irak helt avhengig av å importere mat. Jordbruksland er ødelagt og forurenset av olje, ueksploderte miner og granater. Jordbruksavlingene har skrumpet inn. Tre fjerdedeler av alle kyr, sauer, geiter og bøfler er forsvunnet. Plyndring og brenning av gårdsanlegg, mangel på gjødsel og frø og sammenbrudd i offentlige støtteordninger, har til sammen ødelagt livsgrunnlaget for svært mange bønder. Ødeleggelse av oljeledninger og infrastruktur har satt landet langt tilbake. Irak som før var gjeldsfritt, har pådratt seg stor utenlandsgjeld og er i dag avhengig av bistand.

Nyere rapporter tyder på at tapet av levebrød i jordbruksområder har blitt en rekrutteringsmekanisme for IS, som har tilbudt økonomisk støtte til fattige bønder og en alternativ inntekt hvis de ble med i terrorgruppen.³⁰

30 Pax report: Living under a black sky Conflict pollution and environmental health concerns in Iraq (2016) www.paxforpeace.nl

Utarmet uran

Irak er også offer for radioaktiv forurensning etter bombing med prosjektiler med utarmet uran. Utarmet uran (DU) er et lavradioaktivt avfall fra anrikningen av uran til atomvåpen og reaktorbrensel. Utarmet uran har høy tetthet, er selvantennende og har vært brukt i panserbrytende våpen.

Når prosjektiler med utarmet uran treffer målet, genereres radioaktivt støv som spres med vinden. Noe blir inhalert av mennesker og dyr, og det kan gå inn i næringskjedene. Utarmet uran har en halveringstid på 4,5 milliarder år og kan potensielt skade levende vesener i mange, mange generasjoner.

Under Gulfkrigen i 1991 og Irakkrigen i 2003 brukte USA og Storbritannia rundt 400 000 kg utarmet uran, som ble avfyrt fra fly og helikopter, også i tettbebygde områder.

Utarmet uran ble også brukt i Bosnia, Serbia og Kosovo. Ueksploderte og korroderte prosjektiler er funnet nær drikkevannskilder.

Sammen med annen kjemisk forurensning fra krig, har utarmet uran ført til en voldsom økning i krefttilfeller og medfødte misdannelser. Offisiell statistikk viser at før første Gulfkrig i 1991 var antall krefttilfeller i Irak 40 av 100 000. I 1995 hadde det økt til 800 av 100 000 og i 2005 til minst 1600 av 100 000.³¹ Leger i Fallujah er vitne til at barn blir født med store misdannelser; to hoder, ett øye, flere svulster, misformede ansikt og kropp og komplekse problemer i nervesystemet.

I 2009 sendte Iraks minister for kvinnesaker brev til FN, hvor hun beskriver den store forekomsten av medfødte misdannelser, kreft og leukemi, særlig i byene Fallujah, Basra, Bagdad og Al-Najaf. Hun skrev at kvinner i Fallujah er redd for å få barn fordi så mange barn blir født med groteske deformasjoner.

Ministeren ba FN om å bidra med uavhengig granskning. Hun ba også om internasjonal støtte til å rydde områder for utarmet uran og hvitt fosfor og til å merke de forurensete områdene. Dette er ikke blitt gjort. Radioaktive partikler er usynlige, og USA har ikke oppgitt koordinatene over hvor de har brukt utarmet uran. Irak mangler ressurser og kompetanse til å gjøre jobben alene.

31 Al Jazeera, Iraq, Wars legacy of cancer 15.3.2013

Den irakiske regjeringen hadde i 2013 registrert 300 områder med DU-forurensning. I tillegg finnes det en mengde DU-forurensete militære kjøretøy på irakiske skraphauger, som ikke er sikret.

Okkupasjonsmaktene som har brukt utarmet uran, benekter sammenhengen mellom utarmet uran og kreft/medfødte misdannelser og har stemt imot flere FN-resolusjoner som oppfordrer til en føre-var-holdning og mer forskning på skadevirkningene fra våpen og ammunisjon med utarmet uran.

Noen forskere peker på at luften i krigssoner ofte er sterkt forurenset av bly, uran og kvikksølv fra ammunisjon, og mener at det kan være den samlede påvirkningen fra flere kjemiske og radioaktive kilder som bidrar til fødselsskader, kreft og andre sykdommer.

Landminer

Landminer og klasevåpen har gjort store landområder ubrukelige til jordbruk. Dyr og mennesker rammes fortsatt etter 15 år med landmineforbud, særlig i Vietnam, Laos og Korea. Hver dag dør i gjennomsnitt 8 mennesker av landminer som går av, og mange lemlestes for livet. De fleste er bønder som dyrker jorden og barn som leker.

Testing av våpen på Sardinia

Den italienske øyen Sardinia er et ferieparadis og et godt sted å leve. NATO har fått bruke deler av øyen til militærøvelser og testing av våpen. Dette har ført til økning i medfødte misdannelser og kreft. I en liten by ble en fjerdedel av alle barn født med misdannelser samme året på slutten av åttitallet. Lokale innbyggere har kalt dette Quirra-syndromet. Nesten to tredjedeler av gjeterne i området utviklet kreft. Også lam ble født med misdannelser som ett øye. Militære myndigheter har nektet for å ha brukt radioaktiv ammunisjon, men NATO-land og Israel har testet våpen på øyen uten plikt til å spesifisere innhold i ammunisjonen.³²

Militære ødeleggelser på Vieques i Puerto Rico

Vieques er en øy med rundt 9 000 innbyggere. I 60 år var den et

militært øvings- og testområde for amerikansk marine.

«Når vinden kom fra øst, bragte den røyk og støv fra bombeområdene», fortalte en innbygger. «De bombet hver dag, fra fem om morgenen til seks om kvelden. Det følte som å være i en krigsone.»³³ Giftige kjemikalier forurenset jorden, vannet og luften, og langt flere fikk kreft og andre sykdommer enn inne på hovedøyen.

I år 2000 krevde fredelige demonstranter en slutt på de militære ødeleggelsene av øyen. 200 demonstranter ble arrestert og fjernet med makt. Samme år deltok 150 000 mennesker i en fredsmarsj for Vieques i hovedstaden San Juan og krevde at den amerikanske marinen skulle forlate øyen.

President Clinton tilbød mange millioner dollar for å fortsatt bruke øyen som øvingsområde, men i en folkeavstemning i 2001 stemte 70 prosent av befolkningen for at USA skulle forlate området, og slik ble det. Denne gangen var det folket som til slutt vant.

Selv om Vieques nå er delvis ryddet og restituert som naturrestat, er det ennå store områder med farlige nivå av PCB, napalm og utarmet uran, og det ligger tusener av udetonerte bomber på og rundt øyen. Vieques står på den amerikanske superfundlisten, som gir offentlige tilskudd til å fjerne giftig avfall, og oppryddingen vil vare fram til 2025.

Avskoging

Skog er viktig for biomangfold, matressurser, for å fange og nøytralisere CO2 og for å hindre ørkenspredning.

Det mest kjente eksempelet på bevisst ødeleggelse av skog under krig er USAs bruk av Agent Orange i Vietnam, en plantegift som ennå fortsetter å skade mennesker og miljø.

Den amerikanske hæren slapp 76 million liter Agent Orange og andre ugressmiddel over regnskoger, våtmarker og jordbruksland. Dyr og fugler forsvant sammen med vegetasjonen. Røde Kors i Vietnam anslår at en million mennesker har helseproblemer eller er uføre på grunn av Agent Orange. Andre kilder oppgir at tre millioner vietnamesere er født med misdannelser relatert til Agent

32 Youtube: How paradise island Sardinia was poisoned by the world's military | Foreign Correspondent

33 Kilde: Portside.org. Breaking the grip of militarism. The story of Vieques.

Orange siden krigen sluttet i 1975.³⁴ Også amerikanske soldater sliter med harde ettervirkninger etter å ha vært eksponert for Agent Orange.

Giftig dioksin fra Agent Orange fortsetter å påvirke jord, drikkevannskilder og matforsyning i Vietnam.

Kriger fører til avskoging også på mer indirekte måter. Befolkningen mister tilgang til energi til matlaging og oppvarming og kompenseres med å hugge ved. Skogsarealet i Afghanistan er blitt redusert med minst 50 prosent fra 1983 til 2013, også på grunn av klimaendringer. Mens eksperter mener at land av denne typen burde ha et skogdekke på minst 15 prosent er andelen nå på under to prosent.³⁵ Afghanistan er et svært fattig land som ligger på 168 plass av de 187 landene som er rangert i FNs utviklingsprogram. Det har vært brukt mer enn tusen milliarder dollar på krigen i Afghanistan, men forsvinnende lite på å ta vare på miljøet.

34 This week in Asia: I hope my son dies before me: 44 years after US-Vietnam war.

35 Fred og frihet 1/2019. Der krigen har satt dype klimaspor. Elisabeth Eide

Militær ressursløsning

«Ethvert gevær som produseres, hvert krigsskip som sjøsettes, hver rakett som avfyres, er til syvende og sist et tyveri fra dem som sulter og ikke får mat, fra dem som fryser og ikke får klær.»

Dwight Eisenhower

I 2009 etablerte FN det grønne klimafondet (GCF). Målet var å samle inn 100 milliarder dollar årlig fram til 2020. Ti år senere har fondet kun mottatt løfter om 10,3 milliarder dollar.³⁶ Dette står i grell kontrast til hva verden bruker på militær virksomhet: 1800 milliarder dollar i 2018.³⁷

Vi vet at 70-80 prosent av kjente oljeressurser må ligge urørt for å unngå en klimakatastrofe. Likevel er det ingen grenser for hvor mye olje som kan brukes på krig og krigsøvelser.

Militarismen sløser bort dyrbare ressurser på destruktive formål, fra olje og mineraler til store landområder og menneskelig kapasitet. Titusener av mennesker er fordrevet for å etablere baser og militære øvelsesområder. Skattepenger som kunne vært brukt på velferd og livskvalitet brukes på kampfly, tankfly og missiler.

FNs årsbudsjett for nedrustning er på ti millioner dollar. Atomvåpenstatene bruker like mye *hver time* på modernisering av sine atomvåpen.³⁸ USA planlegger å bruke en trillion dollar på å modernisere atomvåpenprogrammet i løpet av de neste 30 år. Også Russland og England er i gang med å modernisere sine atomvåpen. En PAX rapport viser at det i dag finnes kontrakter for minst 116 milliarder dollar mellom stater og private selskap for å

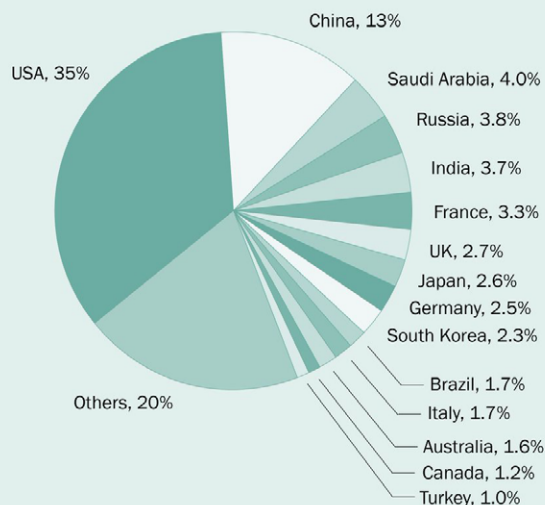
36 Bistandsaktuelt 27.07.2018 Kaos-møte i norsk-støttet klimafond

37 Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI yearbook 2018

38 <http://laromkarnvapen.se/no/hva-er-atomvapen/raske-fakta-om-atomvapen/>

designe, bygge og vedlikeholde verdens atomvåpenarsenal.³⁹ Allerede i 1992 krevde en rekke fredsorganisasjoner et tillegg til Rio-agendaen, som omfatter militarismens enorme skade på det globale miljøet og dens skammelige tæring på jordens ressurser og den globale økonomien. Dette ble ikke tatt med.

The share of world military expenditure of the 15 states with the highest spending in 2017

Source: SIPRI Military Expenditure Database (2 May 2018)

www.sipri.org
© SIPRI 2018

Militært forbruk fordelt på land. SIPRI, Stockholm International Peace Research Institute

DEL 2: Hindringer for nedrustning og demilitarisering

“When we encouraged Kennedy to take more leadership in moving us away from the potentiality of nuclear confrontation with the Soviets to a more peaceful coexistence, he responded, in essence, “If you are serious about this, you are going to have to get out there and build a much more powerful movement to enable me to do that. The military-industrial complex is very strong.”

David Hartsough: *Waging Peace. Global Adventures of a Lifelong Activist*

³⁹ Pax for peace. Rapport 2018: Don't bank on the bomb <https://www.paxforpeace.nl>

Krigsindustrien

“The world is overarmed and peace is underfunded.”

Ban Ki Moon

Det er mange hindre for fred i verden: mennesker som søker makt og misbruker religion, kamp om landarealer og vannkilder, gammelt hat, ydmykkelser og urett. Krigsindustrien og finanselitene som profitterer på krig er blant de alvorligste hindringene for fred.

Krig som forretningsidé

Krigsindustrien er som et kolossalt og hensynsløst hjul som ruller fram, river opp natur, jordbruksland, samfunn og mennesker i sin umettelige jakt på olje, sjeldne jordarter, mineraler og uran. Fred burde vært normaltstanden på denne gavmilde, fruktbare planeten, men krig og konflikt er alt for vanlig, særlig i områder rike på naturressurser.

Den amerikanske presidenten Dwight D. Eisenhower innførte begrepet *det militærindustrielle kompleks* for å beskrive samrøret mellom krigsindustrien, Pentagon og kongressen, som han mente var en fare for demokratiet. USA var på vei til å bli en stat hvor den militærindustrielle alliansen fikk makt over politikerne.

Eisenhower appellere til fornuft ved å vise hvordan våpenutgiftene var et misbruk av knappe ressurser:⁴⁰ For prisen av et bombefly kunne de bygge moderne skoler i 30 byer. For prisen av en torpedobåt kunne det bygges hus til 8000 mennesker.

Dette var i den kalde krigens dager. Eisenhower sin stemme var et rop i skogen. Krigsindustrien hadde satt fart i de økonomiske hjulene. 3,5 millioner mennesker jobbet i krigsindustrien, og i hver eneste lille by ble det skapt arbeidsplasser som leverte deler eller tjenester. Velstanden økte. Folk var fornøyde og så ikke problemet.

Men også andre reagerte og skrev bøker om at makten som den private krigsindustrien hadde fått over den sivile og militære

⁴⁰ <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2011/01/the-tyranny-of-defense-inc>

administrasjonen, var så stor at den dominerte regjeringen og det amerikanske folket fullstendig.⁴¹

Mektige våpenselskap holder hus i Washington D.C. nær kongressen og det hvite hus: Lockheed Martin, Northrop Grumman, Boeing, Raytheon og General Dynamics for å nevne noen. I 2013 brukte den amerikanske våpenindustrien en milliard dollar på lobbyvirksomhet.⁴²

Gjennom lobbyvirksomhet og svingdørspolitikk har våpenindustrien innflytelse på hvordan forsvars- og utenrikspolitikken utformes. Toppsjefer i krigsindustrien får toppjobber i Pentagon, høye posisjoner i politikken og vice versa. Jim Mattis som nylig gikk av som forsvarsminister, var tidligere styremedlem i General Dynamics. Fungerende forsvarsminister Patrick Shanahan kommer fra en stilling som visepresident i Boeing.

Når regjeringene øker forsvarsbudsjettene, forsterker de samtidig makten og innflytelsen til de store våpenselskapene. Store våpenselskap som Lockheed Martin bidrar til å utforme den globale sikkerhetspolitikken, som de i fortsettelsen profitterer på.

Over hele USA er byer og tettsteder avhengige av arbeidsplassene som krigsindustrien representerer. Problemet med krig som business er avhengigheten av fiender og evig krig. I følge Trump skaffer våpensalgene til Saudi-Arabia titusenvis av nye jobber i USA. Da han ble spurt om USA ville stoppe våpensalgene til Saudi-Arabia etter drapet på Khashoggi, svarte han: «*You know, I'd rather keep the million jobs, and I'd rather find another solution.*»⁴³

Krigen i Jemen er en humanitær katastrofe. Rundt 85 000 barn kan ha mistet livet på grunn av sult siden krigen startet.⁴⁴ 683 barn døde i luftangrep i 2017. Jordbruksland er bombet med klasebomber, et ulovlig våpen.

⁴¹ The warfarestate av Fred J.Cook, er omtalt i Fra venstre øyekrok av Grethe Haldorsen

⁴² Den gullkantede krigen. Bergens tidende 26.juli 2014

⁴³ Guardian 25.5.19The west turns a blind eye to Middle Eastern violence at its own peril

⁴⁴ NRK 21.11.18 85.000 barn er døde av svolt i Jemen

Krigen er lukrativ for selskaper som General Dynamics, Boeing og Raytheon, som har levert våpen for flere milliarder dollar til Saudi-Arabia. De tre fremhevet handelen med Saudi-Arabia i sine aksjonærrapporter. Siden krigen i Yemen begynte har aksjeverdien steget med fra 25 til 140 prosent for de tre selskapene.⁴⁵

Krigsindustrien er avhengig av å selge like mye våpen de neste årene som i år, helst mer. Fred mellom landene vil føre til stor arbeidsledighet og nedgang på børsen, en dyster parallell til oljeindustriens insistering på fortsatt oljeutvinning.

Krigsindustrien: Noen fakta fra Norge

Krigen mot terror som startet i 2001 førte til en eksplosiv vekst i den militære pengebruken og en sterk oppsving for norsk våpeneksport, som gikk fra 646 millioner kroner i 2001 til 3,1 milliarder kroner i 2009. Størsteparten av våpnene ble solgt til USA.

Kuwait, Oman, Emiratene, Qatar og Saudi-Arabia har de siste årene vært viktige markeder for norsk forsvarsindustri. I 2016 eksporterte Norge krigsmateriell for 319 millioner kroner til landene som deltar i den brutale Jemen-krigen. I 2014, før krigen startet, var eksporten på 56 millioner.⁴⁶

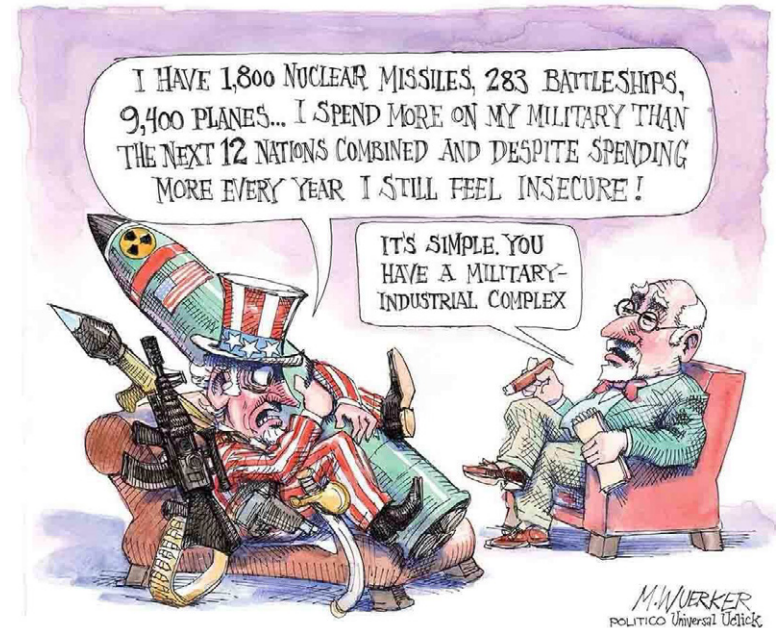
Evig krig er en god investering for overskuddskapital; for pensjonsfond, finansgiganter og transnasjonale selskap. Change-maker, FIVH, Redd Barna og Norsk Folkehjelp kom våren 2019 med en rapport som viser at Oljefondet fortsatt tjener store penger på krigsmateriell. Oljefondet kan ha investert i opp mot 600 selskaper som produserer krigsmateriell eller militær teknologi og i nesten halvparten av verdens 100 største våpenselskaper. I august 2018 skrev VG at Oljefondet eier aksjer for over fire milliarder kroner i det amerikanske våpenselskapet Raytheon.⁴⁷ Raytheon har solgt missiler til Saudi-Arabia som er blitt brukt mot bryllup, skolebusser og andre sivile mål.

45 In these times 20.05.19: Here's Exactly Who's Profiting from the War on Yemen.

46 VG 5.12.17 Etter at Jemen-krigen startet ble militæreksperten fra Norge til de krigende landene femdoble

47 VG 21.8.18 Oljefondet har investert 4,2 milliarder i selskap som lager bomber brukt i Jemen

Norges finansminister Siv Jensen uttalte på landsmøtet i FrP i 2016 at islamisme ikke er annet en nazisme i verste form. Få dager senere støttet partiets representanter i Utenrikskomiteen fortsatt salg av militært utstyr til Saudi-Arabia. En uforståelig logikk.⁴⁸

Illustrasjon: Matt Wuerker

Sikkerhetsrådets faste medlemmer og våpeneksport

I FN paktens artikkel 26 er sikkerhetsrådet gitt følgende mandat:

For å fremme opprettelsen og opprettholdelse av internasjonal fred og sikkerhet med minst mulig spill av menneskelig arbeidskraft og økonomiske ressurser til opprustning, skal Sikkerhetsrådet være ansvarlig for å utarbeide planer om innføring

48 Nettavisen Økonomi 270416

av et system for regulering av rustningene, som skal forelegges de Forente Nasjoners medlemmer.

Til tross for mandatet, topper de fem faste medlemmene i sikkerhetsrådet årlig listen over verdens største våpeneksportører. Tall fra SIPRI⁴⁹ over det globale våpensalg i 2018, viser at USA er på topp og eksporterte for 10 508 millioner dollar, Russland på andreplass med 6409 millioner dollar, Frankrike på tredjeplass med 1768 millioner dollar, Kina på syvendeplass med 1040 millioner dollar og England på åttendeplass med 741 millioner dollar.

Media

«Media har et stort ansvar i forhold til krig og fred. Uten en eller annen form for folkelig oppbakning kan intet land delta i krig, i hvert fall ikke i lengre tid.... Det er her mediene utfordres: Skal de støtte vår deltakelse i militæroperasjoner, typisk med strategier mellom fortellere og forskjønnelse, eller skal de opptre som kritiske instanser, som vaktbikkjer?»

Barbara Gentikow

En kritikk mot mainstream-media er at de nærmest ukritisk velger side med USA og NATO i alle politiske konflikter. De er raske til å demonisere andre lands statsledere og på den måten berede grunnen for krig og militære operasjoner, jfr. Libya-krigen. En forklaring kan være at det koster mye personlig mot å ta opp kritiske sider ved NATOs politikk på redaksjonsmøter, når det råder konsensus om politikken.

Hvem skal holde oppe idealene om mer humanisme og fred? Hvem skal gjøre dette til et interessant og meningsfylt prosjekt? Er det noen sitt ansvar?

Burde vi forventet at statsstøttede medier bidrar mer til å fremmel-ske disse visjonene, at de fokuserer mer på fredskultur og nedrustning?

Det finnes gode og nyanserte radio- og TV-programmer i Norge som slipper til ulike stemmer, og som bidrar til det humanistiske prosjektet. Det finnes også gode avisartikler og aviser med solid utenriksdekning. Men vi trenger flere kritiske stemmer og flere fredsstemmer i deknningen av utenriks- og forsvarssaker. Norske politikere forteller at interessen er lav når de vil snakke om fredspolitik. I et portrettintervju med Klassekampen 2. september 2017 sa AP-politiker Jette Christensen dette om bombingene av Libya i 2011:⁵⁰

– Jeg stemte for bombingene som alle andre. Men personlig

⁴⁹ Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI yearbook 2018

⁵⁰ <https://spartakus.no/2017/09/12/ikke-minstemat-pa-ap-representanter/>

støttet jeg jo ikke bombingene. Problemet med Norge er jo at det ikke er debatt om utenrikspolitikk.

– Men er ikke det og ditt ansvar som politiker også?

– Det er jo det. Men jeg kan jo ikke snakke om det til folk som ikke vil skrive om det. Det er generelt altfor liten diskusjon om Norges rolle ute.

Også tidligere regjeringspolitikere har etterlyst større engasjement og støtte fra befolkningen når det gjelder nedrustningssaker. Men hvordan går man fram, når mediene viser så liten interesse? Fredsbevegelsen forblir marginal, mens fotball og sport daglig får sine fem sider i avisene. Spørsmålet om media bevisst serverer opium til folket er helt på sin plass.

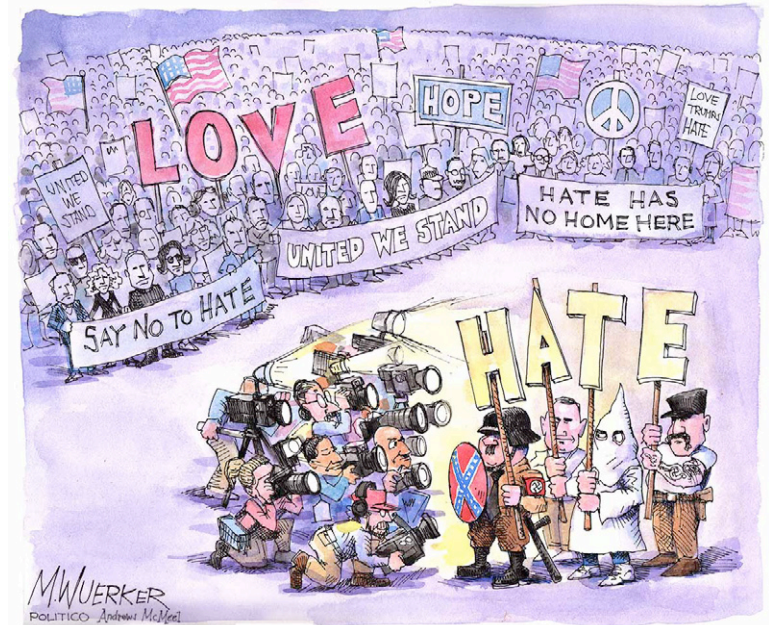
Når fredsinitiativ tilsløres og ignoreres, blir fredssaken mindre interessant og viktig. Folk ser at fredsprosessene på makronivå mislykkes og mister troen på at fred er mulig. De vet lite om underskogen, spirene til fred som gror i alle land, også i land preget av konflikt.

Hadde media iblant spurt fredsforskere om mulige løsninger på en konflikt, kunne de fått interessante svar. Hadde media rapportert om fredsinitiativ i Norge, USA og Russland og fredsmarsjer i Israel og Palestina, så kunne de kringkastet at det er strømninger i menneskeheten som prøver å bevege seg framover. Men medias ignoranse, fører til at realistiske alternativ til krig og militarisme forblir marginale. På en workshop om fredsjournalisme fortalte en tidligere krigskorrespondent, at som krigsreporter hadde hun god lønn, men som fredsjournalist var det ingen som var villig til å betale henne.⁵¹

Begrepet *det militærindustrielle mediekomplekset*, viser til konsentrasjon i eierstrukturer for aviser, tv, film og underholdning som henger sammen med eierstrukturer i krigsindustrien. Samlet gir de kontinuerlig næring til en voldskultur.

Krig og vold er populær underholdning, og ulike typer «legitim helte vold» fungerer som rollemodell for maskulin identitet fra tidlig barndom.

51 IPB-konferanse, Berlin 2016. Disarm for a climate of peace.

Illustrasjon: Matt Wuerker

Doksa og patriarkatet

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu bruker begrepet *doksa* eller *doksiske* felt for å beskrive sidene ved kultur og samfunn som folk flest tar for gitt. Militarismen er et typisk doksisk felt som få stiller spørsmål ved. Det er en inngrodd del av vår forestillingsverden. Markedet bidrar til å sementere denne forestillingen, blant annet gjennom å sosialisere gutter inn en verden hvor vold og krig er en naturlig del av den maskuline identiteten. Gjennom krigsspill, actionfilmer og nyheter strømmes voldsimpulsene uavbrutt inn i vår hverdag, mens det mangler en tilsvarende strøm av fredsimpulser som kan styrke en annen og fredeligere kultur. Militærkulturen aksepteres uten spørsmål, og blir til og med glorifisert.

Militarismen henger igjen fra gammel patriarkalsk kultur. En konsekvens er at det globale samfunnet mister kapasiteten til mange millioner dyktige mennesker, som med et annet perspektiv kunne bidratt til å skape bedre samfunn. Vår voldelige kultur vinner fortsatt over vår fredelige natur.

Det økonomiske systemet

«Vanskelighetene ligger ikke så mye i å utvikle nye ideer som å slippe unna de gamle.»

John Maynard Keynes

Dagens økonomiske system, enten vi kaller det kapitalisme, nyklassisk økonomi eller markedsliberalisme, har ingen svar på klimakrisen og utarming av økosystemene. Det er avhengig av endeløs vekst og høyt forbruk. Systemet ivaretar enkeltmenneskers rett til å tjene astronomiske summer på bekostning av klima, natur, medmennesker og andre medskapninger. Systemet gir selskapene som profitterer mest på miljøødeleggelsene makt til å være med å utforme reglene.

Religiøse og etiske verdier som solidaritet og medmenneskelighet har måttet vike for utemmet grådighet, forfengelighet og ignoranse ovenfor naturen, mennesker og dyrs behov. Jo mer det forbrukes, jo mer vekst skaper vi.

Det økonomiske systemet har heller ingen svar på hvordan man fordeler jordens ressurser på en mer rettferdig måte. 82 prosent av den globale økonomiske veksten i 2017 gikk til den rikeste prosenten av verdens befolkning. Verdens 3,7 milliarder fattigste hadde ingen økonomisk vekst.⁵² I stedet for en *trickle down*-effekt legges det opp til en *gushing up*-effekt fra de som har lite til de som har fryktelig mye.

Et økonomisk system som er avhengig av krig og konflikt for å få de økonomiske hjulene til å gå rundt, hindrer nedrustning og fred. Et system som legger til rette for at verdens åtte rikeste kan eie like mye som verdens 50 prosent fattigste, hindrer livskvalitet for de mange. Et system som er avhengig av fortsatt utvinning av store mengder olje og kull, er en pådriver for klimakatastrofe.

52 Oxfam: Reward work, not wealth. Rapport 2018

NATO

«En samtale vi bør føre i vår tid, er om ondskap kan følge som utilsiktet konsekvens av at vi nitid følger egne interesser.»

Dag Hoel

Det er et stort paradoks at NATO som skal ivareta 29 nasjoners sikkerhet, truer verdens sikkerhet, gjennom en farlig utenrikspolitikk og voldsomme klimautslipp.

Nedrustning har vært et mål for FN siden starten, mens NATO gjør det motsatte, gjennom å pålegge medlemslandene å øke militærbudsjettene til to prosent av BNP. For Norge sin del kan det bety en økning fra dagens 55 til rundt 80 milliarder.⁵³ På NATO-møtet i Brussel i 2018 gikk Trump så langt som å kreve en økning i NATO-landenes militærbudsjett til fire prosent av BNP.

Norsk NATO-medlemskap gjør at vi må velge NATOs føringer framfor FNs anbefalinger.

Norge mister suverenitet gjennom NATO. Det har vært et norsk stortingsflertall for å være pådriver i kampen mot atomvåpen, men NATO har villet det annerledes. FN-traktaten for et forbud mot atomvåpen ble vedtatt med stemmene til 122 stater. Norge lot være å stemme for traktaten, etter å ha blitt instruert av USA om at norsk støtte til et forbud mot atomvåpen er uforenlig med NATO-medlemskap. Norge flyr med haukene.

DEL 3: Veier til fred

«I vår tid er verden blitt så liten og gjensidig avhenging, at begrepet krig er blitt en anakronisme. Vi snakker stadig om reformer og forandring. Det finnes mange gamle tradisjoner som ikke passer for vår tid eller som er et hinder. Disse har vi kastet på historiens skraphaug. Krig skulle vært forvist til historiens skraphaug.»

⁵³ <https://www.aldrimer.no/forsvarsbudsjettet-kan-oke-til-80-milliarder/>

Dalai Lama

”Yeah. I know so many people who feel hopeless, and they ask me, “What should I do?” And I say: “Act. Do something.”

Greta Tunberg

Utopier

Menneskene har alltid hatt drømmene og utopiene. Utopier og visjoner har gjennom historien vært en drivkraft for humanitære framskritt og sosial evolusjon. Uten grenseoverskridende tanker om det som ennå ikke finnes, ville menneskehetens historie stått stille.

Vi er mange som drømmer om en bedre verden, uten krig og vold, med bedre fordeling av ressurser og omsorg for naturen. Vi ønsker det for oss selv, våre barn og barnebarn, og for mennesker som lever i land langt borte fra oss.

FN

«Vi, de Forente Nasjoners folk som er bestemt på; å redde kommende slektledd fra krigens svøpe som to ganger i vår livstid har brakt usigelig sorg over menneskeheten.....»

Innledningen til FN-pakten

Opprettelsen av FN hadde som mål å skape fred blant nasjonene. Gjennom FN-pakten har medlemslandene bekreftet en felles tro på grunnleggende menneskerettigheter, på det enkelte menneskes verdighet og verdi, på menns og kvinners og på små og store nasjoners like rett. For å oppnå dette skrev medlemslandene under på å:

- vise forståelse overfor hverandre og leve sammen i fred som gode naboer
- forene krefter for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet

For å utvikle et verdenssamfunn med disse idealene, har FN arbeidet fram en rekke program og konvensjoner som kan hjelpe oss å ruste ned og fordele jordens ressurser på en mer rettferdig måte.

FN-paktens artikkel 26

Sikkerhetsrådet skulle sørge for at minst mulig av verdens samlede ressurser går med til opprustning. Dette er en del av mandatet. I dag står de fem faste medlemmene for rundt 75 prosent av verdens våpensalg, et svik mot ansvaret de har påtatt seg.

I 1993 vedtok FNs generalforsamling en resolusjon om at de fem faste medlemmene i sikkerhetsrådet skulle kutte sine militære budsjetter med ti prosent, og at halvparten av midlene skulle gå til utvikling i de fattigste landene. Dette har ikke skjedd.

Mer makt til generalforsamlingen og mindre til de faste medlemmene i sikkerhetsrådet ville skapt et mer demokratisk og representativt verdensorgan.

Fredskultur

Ved årtusenskiftet kom FN sin satsning *Et tiår for fred for verdens barn*. Unesco, flere nobelprisvinnere og sivile organisasjoner sto bak initiativet.

Satsningen handlet om økonomisk utjevning, religionsdialog og brobygging mellom kulturer, styrking av kvinners deltakelse på alle nivå i samfunnet og undervisning i fred- og konfliktløsning fra barnehagealder til høyskoler og universitet.

Fredskultur er et alternativ til en kultur som avler vold. Programmet var forankret i FNs generalforsamling og forpliktet det enkelte medlemsland til å implementere satsningen i egen politikk. Det ble lagt vekt på medias ansvar for å nå ut med budskapet. Så kom 11. september 2001, og satsingen på en fredskultur druknet i larmen fra den globale krigen mot terror.

Arbeidet bør hentes fram igjen for å fremelske nedrustning og fred for alle verdens barn.

Sikkerhetsrådets resolusjon 1325 om kvinner, fred og sikkerhet

Vi lever i en patriarkalsk verden, hvor militære hierarkier åpner for livslange, godt betalte og ofte ærefulle karrierer innen forsvar og krig. Dette var et sentralt tema i boken *Ned med våpnene* fra 1889 av Bertha von Suttner, den første kvinnen som fikk Nobels fredspris.

Verdenssamfunnet må anerkjenne kraften som ligger i kvinners arbeid for å skape fred. I alle land finnes det kvinner som prøver å stanse voldsspiralene som skaper utrygge samfunn. Kvinner kan bidra med andre perspektiver enn menn.

90 prosent av krigens ofre er sivile. Sivile, både kvinner, menn og barn utsettes for grove og systematiske overgrep. Mens de som utkjemper krigen som oftest er menn, er kvinner og barn i flertall blant ofrene. Kvinnene får økt ansvar med å skaffe vann, mat og andre nødvendigheter i vanskelige og ofte farlige situasjoner. Ofte er de internt fordrevne eller på flukt og sårbare for overgrep. Sikkerhetsrådets resolusjon 1325 pålegger landene å gjøre alt de kan for å beskytte kvinner i krig.

Resolusjonen krever lik deltakelse av kvinner og menn i beslutningsprosesser på alle nivå. Kvinner skal delta i forebygging av krig og konflikt, i fredsforhandlinger, i forsoningsprosesser og fredsbygging etter krig.

Verden har fortsatt en lang vei å gå før dette er en realitet. Mellom 1990 og 2017, utgjorde kvinner bare to prosent av alle fredsmeglere, åtte prosent av forhandlere og fem prosent av

signatører i større fredsforhandlinger.⁵⁴ En nyere studie som undersøkte 82 fredsavtaler i 42 væpnede konflikter mellom 1989 and 2011 fant at fredsavtaler med kvinnelige parter er assosiert med langvarig fred og bedre kvalitet på freden.⁵⁵

Norge bør være pådriver i arbeidet med å sikre kvinner en aktiv rolle i land med lav kvinnerepresentasjon. Dette kan skje gjennom å støtte kvinneorganisasjoner, gjerne i samarbeid med frivillige organisasjoner som har internasjonale nettverk, noe som er en del av *regjeringens handlingsplan om kvinner, fred og sikkerhet*.

En kritikk mot den norske handlingsplanen er at den legger for stor vekt på kvinnelig deltakelse i forsvar og politi. IKFF mener reell likestilling innebærer mer enn å innlemme kvinner i patriarkalske strukturer som militæret.

Vi ønsker en politikk som er basert på ikkevoldelige strategier og konfliktløsningsmetoder. Vi ønsker å aktivt bygge ned fiendebilder av andre folk og land, og vi vil ha kvinner med på begge sider av forhandlingsbordet. Både kvinners og menns omsorgserfaring må ut i verden og inn i politikken.

Nedrustning for utvikling

Det militære overforbruket er en voldsom sløsing med felles ressurser og et stort hinder for bærekraftig utvikling. Gjennom årene har det kommet en lang rekke FN-resolusjoner som har pålagt medlemslandene å ruste ned og overføre midler til å hjelpe de minst utviklede landene.

Allerede i 1983 skrev Brundtlandskommisjonen i rapporten *Vår felles fremtid* at militarisme er en av hovedhindringene for bærekraftig utvikling, fordi militarismen bidrar til et globalt ressursløseri uten like og forhindrer samarbeid om globale miljøutfordringer, og fordi masseødeleggelsesvåpen i seg selv er en trussel mot kloden som helhet.⁵⁶

I 2018 brukte verden rundt 1800 milliarder dollar på krig

54 Unwomen.org Facts and figures: Peace and security

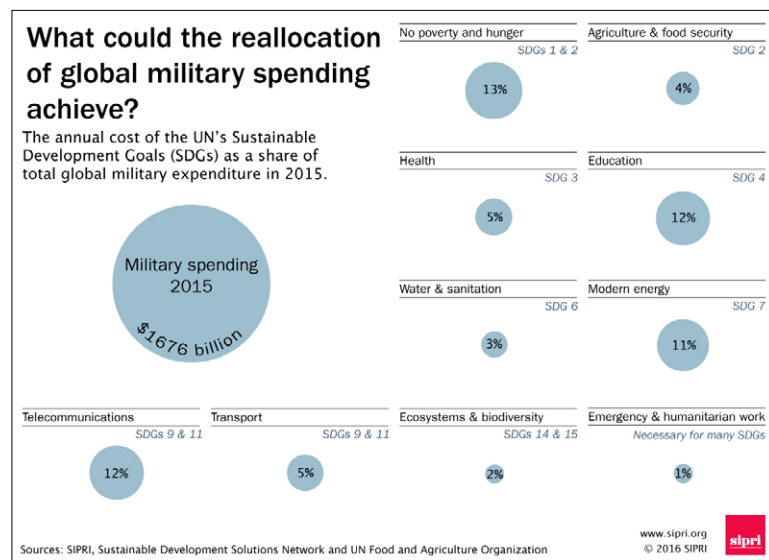
55 Unwomen.org Facts and figures: Peace and security

56 Sikkerhet for hvem? Menneskelig sikkerhet og fredsaktivisme for miljø og utvikling. Forum for utvikling og miljø / Alexander Harang 2008

og forsvar, noe som tilsvarer rundt 600 regulære FN-budsjett.⁵⁷ Det grønne klimafondet som ble opprettet etter klimatoppmøtet i København i 2009 ber om 100 milliarder dollar pr. år, noe som tilsvarer seks prosent av verdens årlige forsvarsbudsjetter.

FNs 17 bærekraftsmål

SIPRI⁵⁸ sin oversikt over militært forbruk og bærekraftsmål viser hvor liten andel av ressursene som i dag brukes på evig krig, som skal til for å innfri bærekraftsmålene. 25 prosent av verdens militærbudsjett er nok til å utrydde all fattigdom og sult og sørge for at alle verdens barn kan få god utdanning.

Illustrasjon: SIPRI

Resolusjon om miljødeleggelser fra væpnede konflikter

Denne nye FN-resolusjonen om miljødeleggelser fra væpnede konflikter og terrorisme fra 2017 ble fremmet av Irak under UN Environment Assembly og fokuserer på helsemessige og miljømessige konsekvenser fra forurensning fra krig og konflikt og på å finne midler til arbeidet for å gjenopprette miljøet etter krig. Norge har støttet resolusjonen.

Hvis resolusjonen blir fulgt opp, kan det skaffe arbeid og inntekt for innbyggere i tidligere krigssoner, samtidig som det er med å trygge mennesker, dyr og miljø.

57 Ingeborg Breines: Militæret, en miljøverstering. Artikkel i Fred og frihet nr. 2/18

58 Stockholm International Peace Research Institute

Bedre strukturer for fred

Fredsdepartement

Militarismen har sterke strukturer både nasjonalt og internasjonalt. Fredskultur trenger også sterke strukturer. En viktig oppgave for et fredsdepartement er å gi råd om hvordan man kan forebygge og løse konflikter med diplomati og ikkevoldelige midler.

Både i Norge og andre land finnes det utdanningstilbud innen fred og konfliktløsning. Studentene får kompetanse og verktøy til å analysere og håndtere kompliserte konflikter. Det er viktig at denne fredsaglig kompetansen finnes sentralt, der hvor politiske beslutninger blir tatt.

Andre oppgaver for et fredsdepartement vil være å forebygge krig og voldelig konflikt gjennom å legge til rette for at barn og ungdom kan få opplæring i fredskultur og ikkevoldelig konfliktløsning på alle nivå i skolen.

Nepal, Costa Rica og Etiopia har i dag fredsdepartement, og mange steder jobbes det for å opprette tilsvarende departement. Jeremy Corbyn i England har en skyggeminister for fred og nedrustning, og den demokratiske kongressmannen Dennis Kucinich har i mange år jobbet for opprettelsen av et fredsdepartement i USA.

Ved å opprettet et norsk fredsdepartement kan vi inspirere til at flere land kommer etter. Norge var første ute med miljødepartement.

Global Alliance for Ministries and Infrastructures for Peace (GAMIP) er en verdensomspennende kampanje for fredsdepartement og andre strukturer for fred.⁵⁹

Omstilling til grønne jobber

En gruppe amerikanske ungdommer skrev i 2018 et brev om krigens forbannelse for USA:

«Politikere sier at de ikke kan kutte i Pentagons budsjett, fordi våpenprodusentene skaper jobber som landet trenger. Men hvis myndighetene virkelig ønsker å bruke statlige midler på sysselsetting kan de bruke disse i andre sektorer, som f.eks undervisning. Dette vil skape langt flere jobber.»

Under den økonomiske krisen på 30-tallet satte president Roosevelt i gang New Deal-programmet for å øke sysselsettingen: Unge arbeidsledige kom med i statlig støttede programmer, bønder med gjeldsproblemer fikk støtte og statlig næringsvirksomhet ble igangsatt.

Den amerikanske kongress-kvinnen Alexandra Ocasio Cortez jobber for en Green New Deal: å kutte jobber innen fossil energi og skape nye innen fornybar energi. Arbeidere i fossile industrier skal garanteres omskolering, jobber i fornybar energi eller i kommunene, for eksempel med å ta vare på utemiljøet og skape trygge lokalsamfunn.

Hun blir møtt med at det ikke finnes penger til å betale for det. Det opplagte svaret er at USA årlig bruker rundt 650 milliarder dollar på militæret og at midler kan tas derfra eller fra samme kilde. Fredsorganisasjonen Code Pink har oppfordret henne til å jobbe for en New Green Peace Deal.

Hjernekapasiteten som er bundet opp i krigsindustrien trengs til sivile oppgaver. Dyktige ingeniører og fysikere kan bidra i omstillingen til en mer bærekraftig verden med teknologi til rensing av vann, elver og hav, undervisning, utvikling av fornybar energi, resirkulering, bygging av jernbane, rydding av krigsområder, dekomisjonering av atomkraftverk, sikring av atomavfall og mye mer. Som lederen av International Trade Union Confederation, Europa, sa på en konferanse: Både Norge, USA og resten av verden er full av uløste oppgaver.

Kanskje alle vitenskapsfolk bør avgi et yrkesløfte, slik legene har gjort med sin hippokratiske ed: «Ikke gjør skade!».

Ny økonomisk tenkning

«Klarer vi ikke å løse klimakrisen under det rådende økonomiske systemet, så trenger vi et nytt økonomisk system,» sa Greta Thunberg i en av sine taler. Vårt nåværende økonomiske system har ingen svar på klimakrisen og er helt avhengig av business as usual med forurensende forbruk, krig, konflikt og fossilt brensel.

Det trengs ny økonomisk tenkning som ser ut over de matematiske modellene og tar hensyn til jordens økosystem og menneskers og dyrs grunnleggende behov.

Økologisk økonomi er et relativt nytt universitetsfag som

59 www.gamip.org

omfatter retninger som bio-økonomi, dyp-økonomi, buddhistisk økonomi og kretsløpøkonomi. Faget har studietilbud på universiteter i USA, Europa, Japan og Australia. Universitet i Bodø/Nordland har hatt kurs i økologisk økonomi siden 1995.

Økologisk økonomi er flerfaglig for å kunne fange opp komplekse problemstillinger i en dynamisk virkelighet. Mennesket i felleskapet overtar for ideen om det økonomiske mennesket. Nettverksbasert samhandling og gjensidig hjelp er viktigere enn konkurranse mellom autonome markedsaktører.

Økonomen Herman Daly⁶⁰ hevdet tidlig at den globale økonomien ikke kan vokse mer uten at det får dramatiske økologiske og sosiale konsekvenser. Han poengterer at selv om den materielle veksten må avta, så er det viktig å styrke innsatsen med å skape kvalitativ utvikling.

Økologisk økonomi forutsetter at ressursene fordeles innen rettferdige rammer. De er svært kritisk til at miljøproblemer og fattigdom kan løses med mer økonomisk vekst i den rike delen av verden. En av økonomene innenfor tradisjonen er Nicholas Georgescu-Roegen⁶¹. Han lanserte bio-økonomien, som var basert på minimal ressursbruk. Økonomiens mål var ikke en stadig økning i produksjon og forbruk, men å bidra til å skape mest mulig livsglede, uten materiell vekst. Viktige poeng var at forbruket i vår generasjon ikke må forringe livskvaliteten for kommende generasjoner, og at forbruket i rike land må reduseres for at mennesker i fattige land skal få tilfredsstilt sine grunnleggende behov.

For å gjennomføre det bio-økonomiske programmet, er det første tiltaket å stoppe all produksjon av krigsmateriell og overføre ressursene til utvikling og ivaretagelse av livskvalitet i fattige land.

Det er et problem at nye ideer vanskelig vinner fram fordi de stenges ute av gamle tankemønstre og fordommer. Det etablerte paradigmet virker som et skjold som forhindrer at nye tanker og

ideer får fotfeste innenfor vitenskapen.⁶² Selv om økologisk økonomi kanskje ikke har alle svarene, så gir den bedre svar når det gjelder hensynet til klima, miljø og mennesker.

Kvinner vil ha fred

Det finnes en 2500 år lang utviklingshistorie med krig som er blitt bestemt av en liten gruppe mektige menn. Både kvinner og menn har lenge prøvd å endre denne historien. I 1915 møttes mer enn 1000 kvinner i Haag for å sammen få slutt på første verdenskrig. Dette var starten på WILPF, Womens International League for Peace and Freedom. Kvinnene så at krigen handlet om å kontrollere territorier og ressurser som olje og stål. For å skape verdensfred måtte det bli slutt på imperialisme og kolonialisme.

Det finnes en rekke andre internasjonale kvinneorganisasjoner og bevegelser. Women of Liberia Mass Action for Peace klarte å stoppe den andre liberiske borgerkrigen gjennom å mobilisere tusenvis av muslimske og kristne kvinner til ikkevoldelige aksjoner. I latin-amerikanske land har kvinner kjempet med ikkevoldelige midler mot undertrykkende regimer og med livet som innsats – for rettferdighet og fred.

I mai 2015, under 70-års markeringen for delingen av Korea, deltok 30 kvinner fra internasjonale fredsorganisasjoner i en marsj sammen med flere tusen koreanske kvinner fra nord og sør.

Marsjen Woman cross DMZ oppfordret til en slutt på Koreakrigen, til gjenforening av familier og til at kvinner skulle lede fredsprosessen. Det ble holdt internasjonale fredssymposium i Pyongyang og Seoul som en del av mobiliseringen.

En annen fredsmarsj Women wage peace i 2017 gikk gjennom deler av Israel og Vestbredden og endte opp i Jerusalem. 8000 palestinske og israelske kvinner gikk sammen i to uker for å kreve løsninger for fred, trøtte av krig og omkvedet om at bare fortsatt krig kan skape fred. Marsjen ble fordømt både av Netanjahu og Hamas og fikk lite oppmerksomhet i vestlige medier.

Kvinner utgjør halvparten av menneskeheten, men forbindelsen mellom maskulinitet og vold er fortsatt styrende i internasjonale

60 Pengevirke nr. 2 2010 Økonomer med fokus på miljø og samfunnsansvar, av Ove Jakobsen

61 Pengevirke nr. 1 2009 Økonomer med fokus på miljøansvar og humanistiske verdier av Ove Jakobsen

62 Framtidsfrø. Spirer til en bedre verden: En ny organisk og helhetlig økonomi vokser fram. Ove Jakobsen.

le relasjoner. Militarismens patriarkalske strukturerer og voldskultur, er ikke medfødte egenskaper hos menn, men tradisjonelle roller som menn blir sosialisert inn i.

Vi står fast på at krig er en gammeldags og patriarkalsk metode som ikke løser noen av utfordringene verden står ovenfor i dag. Diplomati og samarbeid over grensene er viktig for å forhindre krig og for å skape gode samfunn.

Women cross DMZ, Korea

En høyere lov

“Love is the moral sun of the world”

Rudolf Steiner

Internasjonale domstoler

Den internasjonale domstolen ICJ ble til i 1945 og er FN's hovedorgan for å løse rettslige tvister mellom stater og unngå krig.

Den internasjonale straffedomstolen, ICC har 123 medlemsstater og er opprettet for å straffeforfølge enkeltindivider for krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord.

Kriminalisering av krig: et forsøk

I 2005 ble det i Kuala Lumpur, Malaysia gjort et forsøk på å avskaffe krig gjennom å kriminalisere krigshandlinger. Siden drap i fredstid er underlagt nasjonale lover om kriminalitet, burde drap i krig være underlagt internasjonale lover om forbrytelser.

Gjennom en fiktiv rettsak, ble USA anklaget for å ha startet en langvarig krig som truet menneskehetens framtid, ved å sette inn militære styrker i flere regioner samtidig med tusener av sivile dødsfall og utallige grusomheter som resultat.

Basert på internasjonal rett ble flere i Bush-administrasjonen dømt for krigsforbrytelser, men uten internasjonal rettskraft.

Johan Galtung fulgte den juridiske prosessen med å kriminalisere krig og konkluderte med å skrive boken *Abolishing War*.

Lov om ecocide

Ecocide er et begrep for forbrytelser mot den levende naturlige verden. Tap av økosystem foregår hver eneste dag, uten at jorden kan ta til motmæle.

Hvem sitt ansvar er det å beskytte jorden? Den engelske advokaten Polly Higgins (1968-2019) jobbet for å innføre et lovverk som kunne beskytte jorden mot store og omfattende ødeleggelser, også kriminalitet mot klimaet. Et ecocide-lovverk vil utvide menneskenes kollektive plikt til å ta vare på og beskytte den naturlige levende verden.

Menneskelig og bærekraftig sikkerhet

De nye sikkerhetsperspektivene ser dagens trusselbilde på en mer helhetlig måte enn nasjonale militære sikkerhetsperspektiv og fokuserer på andre typer sikkerhetsbehov.⁶³

«Menneskelig sikkerhet blir til gjennom utvikling, ikke våpen, gjennom samarbeid, ikke konfrontasjon, gjennom fred, ikke krig»⁶⁴ Menneskelig sikkerhet gjelder for alle uansett nasjonalitet, etnisitet, religion, kjønn og legning. Alle mennesker har behov for rent vann, ren luft, trygg matjord, tilgang på naturressurser og trygge samfunn.

Et bærekraftig sikkerhetsbegrep verdsetter miljøet i seg selv og er ikke utelukkende sentrert om mennesket. Både bærekraftig sikkerhet og menneskelig sikkerhet er begrep som utfordrer militarismen. Begge begrepene brukes for å få fredssak, miljøsak og utvikling inn i det sikkerhetspolitiske sporet.

Krig og opprustning for å ivareta nasjonal sikkerhet og nasjonale interesser virker mot sin hensikt. Verden er blitt en mye farligere plass etter krigene i Afghanistan, Irak, Libya og Jemen, i særdeleshet for innbyggerne i disse landene og i nabolandene, men også for resten av verden.

Å stoppe den globale oppvarmingen og nedbrytingen av økosystemene er vårt felles ansvar. Et tradisjonelt militært sikkerhetsbegrep hindrer oss i dette. Verden trenger forsvar mot global oppvarming, ikke forsvar som framskynder global oppvarming

Kollektive ikkevoldelige opprør kan beskytte jorden

Hvis ingen tøyler militarismen vil den fortsette sin ville ferd som en apokalyptisk hest og bidra til en klimakatastrofe. Vi kan ikke vente på politikerne, at de skal ordne opp. Kampen mot slaveriet, borgerrettighetsbevegelsen og stemmerettsbevegelsen, oppsto alle i folkedypet.

Det var et folkeopprør som fikk slutt på Vietnamkrigen. Det var fredsaktivister som stoppet utskippingen av våpen til militærdiktaturet

i El Salvador. Fagforeningsfolk har nektet å losse skip med våpenlast, og grassrotbevegelser har jobbet for forbud mot de verste våpnene. Det har vært brukt direkteaksjoner, sivil ulydighet, boikott, kunst, musikk, demonstrasjoner og fredsmarsjer.

I Norge har det vært brukt sivil ulydighet i miljøkamp, fra Altaaksjonen og Mardøla-aksjonen, til kampen mot atomkraftverk i Lindås, monstermaster i Hardanger og mot gruvedeponi i Førdefjorden. I dag bruker Extinction rebellion sivil ulydighet i sine aksjoner.

Vi kan ikke stilltiende godta at militarismen fortsetter å ødelegge miljø, klima og menneskers livskvalitet. Organisasjoner som i dag jobber med avgrensede felt som klima, miljøvern og solidaritet må også støtte arbeidet for nedrustning og avskaffing av krig. Ja, vi må alle fly mindre, spise mindre kjøtt og kreve kutt i oljeutvinningen, men vi må også peke på de største klimaskurkene: krig og militarisme.

Miljø- og fredsaktivister fra land i konflikt kan samarbeide tettere om miljøvern og om å brygge broer som kan forebygge væpnet konflikt.

Alene og sammen må vi gjøre de små og store handlingene som trengs for å redde klimaet og de mange livsformene som hvert år forsvinner som et resultat av et materialistisk og hensynsløst system.

63 Alexander Harang. Sikkerhet for hvem? Menneskelig sikkerhet og fredsaktivisme for miljø og utvikling.

64 Human development report, 1994 s.6

«Hvis vi skal vinne klimasaken, må vi være sikre på at vi teller alle utslipp og ikke gir unntak for forskjellige områder som militære karbonutslipp fordi det er politisk upassende. Atmosfæren teller selvsagt også de militære utslippene. Derfor må vi også gjøre det.»

Stephen Kretzmann,
Director of Oil Change International

Alle kriger er en krig mot barn, og mot kloden og klimaet som er de unges livsgrunnlag. Halvparten av de 70 millioner menneskene som i dag er på flukt fra sine hjem er barn. Krig, væpnet konflikt og ekstremvær knyttet til klimaendringer er de viktigste årsakene til flukt. Militærsektoren, som skal ivareta menneskelig sikkerhet, ødelegger livsgrunnlaget for mange, ikke minst for kommende generasjoner.

Dette heftet handler om hvordan krig og militarisme bidrar til å undergrave klimaavtaler og FNs bærekraftsmål, og hva vi kan gjøre for å snu denne utviklingen.

Internasjonal kvinneliga for fred og frihet (IKFF) mener at vi trenger et nytt og bærekraftig sikkerhetsbegrep som ser mennesker, utvikling og miljø i sammenheng, og som er basert på internasjonalt samarbeid om felles globale utfordringer. Internasjonale konflikter må løses på en sivilisert måte, og ressursene må omdirigeres til å skape en grønnere, mer rettferdig og fredelig verden.

